

Örlogsstaden Karlskrona

Örlogsstaden Karlskrona upptogs under 1998 som objekt nr 560 på Unescos lista över omistliga världsarv. Staden är internationellt intressant som ett unikt exempel på en konsekvent genomförd, marint befäst stadsanläggning och sjöarsenal från 1600- och 1700-talen.

Utvecklingen i Karlskrona inom skeppsbyggeri, arkitektur och stadsplanering samt anläggnings- och försvarsteknik väckte under 1700-talet uppmärksamhet i hela Europa. Den teknologiska och arkitektoniskt säregna varvsanläggningen var under mer än 100 år Östersjöområdets militärindustriella centrum. Såväl örlogsbas som skeppsvarv har brukats kontinuerligt sedan grundläggningen.

”Karlskrona är ett utomordentligt väl bevarat exempel på en planerad europeisk örlogsstad, som influerats av äldre anläggningar i andra länder. Karlskrona har i sin tur tjänat som förebild för efterföljande städer med liknande uppgifter. Örlogsbaser spelade en viktig roll under de århundraden när storleken på ett lands flottstyrka var en avgörande faktor i europeisk realpolitik, och Karlskrona är den bäst bevarade och mest kompletta av dem som finns kvar.”

Varldsarvskommittén i december 1998

Därför grundades Karlskrona

Mot slutet av 1600-talet var Sverige en militär stormakt. Flottan var den svenska centralmaktens främsta redskap för att kontrollera sina landområden.

Ett beslut togs att förlägga flottans nya basstation till Blekinges östra skärgård. Här var isfritt under en mycket längre tid än i Stockholm.

Senhösten 1679 steg kungen och hans män iland på Trossö. Rikets främsta skeppsbyggare, arkitekter, fortifikatörer och befästningsbyggare sattes i arbete samtidigt som öns ende bonde fick lämna sin gård.

På Trossö med omgivande öar fanns goda förutsättningar. Här fanns en smal och djup inseglsled, man kunde försvara sig mot angrepp och här fanns plats för en stor skyddad hamnbassäng.

Redan från början planerades den nya anläggningen som en sammanhängande helhet med befästningar, hamnar och skeppsvarv, samt en civil stad för handel, proviantering och administration.

Anläggandet av Karlskrona genomfördes med stor kraft och målmedvetenhet. Efter ett trettiotal år var kvarteren på Trossö till stora delar bebyggda. Planläggningen av staden präglades dock inte enbart av de militära behoven. Här härskar barocken med breda gator och tunga monumentala byggnader. Stadsplanen avslöjar också en strävan efter klassiska ideal med rutnätsplan och stora torg. Den nya staden fick tidigt en internationell prägel. Hit kom många tyskar, framför allt handelsmän och kunnig arbetskraft till örlogsvärvet.

Örlogsstaden Karlskrona rönt snart stor uppmärksamhet och blev förebild för flera liknande anläggningar i Europa.

Christian Gosselman: Inre varvshamnen från af Chapmans tid.

Pehr Hilleström: Kungen med uppvaktning har landstigit på Trossö 1679.

560
Örlogsstaden
Karlskrona

Fotograf omslagets första sida Anders Abrahamsson. Arkiv Blekinge Turism, Karlskrona kommun, Statens maritima museum. Riksantikvarieämbetet, Blekinge museum, Blekingeparkett - Krageholm, Försvarsmakten, Flygfart, Karlskrona kommun, Statens maritima museum. Produktion: 2011

Varldsarv

”För att samordna de inressen som rör bevarande-, utvecklings-, besöks- och näringslivsfrågor samt tillgänglighet och delaktighet i världsarvet har ett särskilt världsarvsråd bildats. I detta ingår företrädare för såväl kommun som berörda statliga myndigheter och verk, regionen och inte minst Kockums AB, som tillsammans med marinen sedan drygt 300 år svarar för obruten verksamhet i världsarvets kärnområde.”

KARLSKRONA i mobilen

- Allt du behöver veta!

KARLSKRONA i mobilen innehåller bland annat: tidtabeller, öppettider, telefonnummer, mat, boende, olika aktiviteter och information om besöksmål.

Hur fungerar det?

SMS:a KARLSKRONA till 711 21. Tjänsten fungerar i alla nyare mobiltelefoner som stödjer GPRS.

Vad kostar det?

Kostnaden beräknas på datamängd x pris/Kb enligt ditt operatörsavtal. Snittkostnad lär hamna: 10 öre - 1,50 kr, allt beroende på hur mycket av tjänsten du använder.

Var, när och hur?

Sommaren 2009 öppnar Besökscentrum för Örlogsstaden Karlskrona i Trefaldighetskyrkan på Stortorget med utställning om världsarvet. Välkommen!

Vill du ha information om guidade turer, båttdider, utställningar, evenemang, mobila guider m m? På Marinmuseum, Blekinge Museum och Karlskrona Turistbyrå har vi kunnig personal som kan vägleda, ge tips och råd – allt för att ditt besök i Örlogsstaden Karlskrona ska bli till en härlig upplevelse.

Karlskrona Turistbyrå

Stortorget
Telefon 0455-30 34 90
www.karlskrona.se

Marinmuseum

Stumholmen
Telefon 0455-35 93 02
www.marinmuseum.se

Besökscentrum Örlogsstaden

Karlskrona
Trefaldighetskyrkan, Stortorget
www.karlskrona.se/besokscentrum
www.navalcity.org

Blekinge Museum

Grevagården/Fisktorget
Telefon 0455-30 49 60
www.blekingemuseum.se

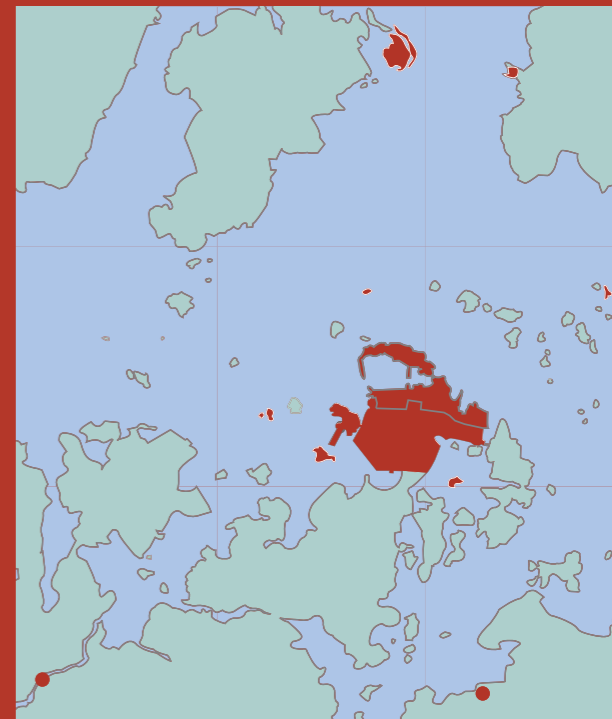

- Lyckeby kronokvarn med dammen och stenbron
- Fredric Henric af Chapman
- Skarva herrgård, uppförd som lantboställe för varvsamtrålen Mjölnehöjden
- Kurholmen, Godnatt, Koholmen, Ljungskär och
- Befästningarna – Kungsholms fort, Drottningsskärs kastell,
- Örlogsvärvet och örlogshamnen
- Stumholmen
- Stadsplan och äldre bebyggelse på Trossö samt Björkholmen

Viktiga miljöer i världsarvet:

Varldsarvet Örlogsstaden Karlskrona består av befästningar, örlogsvärv och örlogshamn, den militära och civila staden samt några anläggningar i omgivningen som har haft betydelse för örlogsbasens försörjning.

Det här är världsarvet

Örlogsstaden Karlskrona - ett levande världsarv

Välkommen till en unik världsarvsstad.

Karlskrona centrum är som gjort för att upptäckas till fots. Börja på Stortorget, vandra ut på varvsarbetarnas Björkholmen i väster, fortsätt längs varvet och örlogshamnen, avsluta på Stumholmen i öster. Informationsskyltar om världsarvet finns runt om i staden och vid Lyckeby kronokvarn. Informationsskyltar finns runt om i världsarvsområdet. Skyltarna är utmärkt med **i** på kartan intill. Håll även utkik efter nya skyltar.

Världsarvet inom Marinbasen, Kockumsvarvet och på Kungsholmsfort är också möjliga att besöka, men bara på guideade turer. Mer information finns på Marinmuseum, Blekinge museum eller turistbyrån.

Chapmans sommarbostad Skärva och Kronokvarnen i Lyckeby har bussförbindelse och till Drottning-skärs kastell finns vägfärja.

Marinmuseum har utställningar och aktiviteter kring Karlskronas och det svenska sjöförsvarets historia. Utanför ligger Stumholmens miljömärkt badstrand. Besök även Blekinge museum och upplev stadslivet i Karlskrona på 1700-talet i Grevagården. Lekplatsen Grevagrundet rekommenderas för yngre besökare. Utanför museet vid Fisktorget avgår båtarna ut till skärgården.

Trossö

- Fredrikskyrkan** är stadsförsamlingens kyrka. Den ritades av Nicodemus Tessin d.ä. på 1690-talet. Förebild var kyrkan Santa Trinità dei Monti vid Spanska trappan i Rom.
- Vattenborgen** byggdes på 1860-talet och var stadens första vattenverk.
- Trefaldighetskyrkan**, även kallad Tyska kyrkan, invigdes 1709. Det fanns många tyskar bland borgarna och de bildade en egen församling.
- Rådhuset** byggdes efter den stora stadsbranden 1790.
- Grevagården** byggd 1705 i karolinsk stil med en barockträdgård. Var bostad till greve Hans Wachtmeister. Byggnaden är idag en del av Blekinge museum.
- Slutningsmuren**. Uppförd under 1700-talet, skulle skydda varv och örlogsbas från anfall men också förhindra obehörig insyn på den militära verksamheten.
- Skeppsgossekasernen** från 1870-talet, här utbildades skeppsgossar fram till 1939.
- Amiralitetsklockstapeln** från 1690-tal angav tiden för arbetarna inne på varvet. På 1900-talet blev den klocktorn för Amiralitetskyrkan.
- Bataljon af Trolle**. Kasernkomplexet byggdes 1895 för Kungl. Karlskrona Artillerikår. Byggnaderna har fortfarande en militär användning.
- Kungl. Amiralitetskyrkan**. Ulrica Pia efter drottning Ulrica Eleonora, invigdes 1685 för flottans personal. Den stora träkyrkan rymde en gång ca 4000 personer. Utanför kyrkan står båtsman Rosenbom. Han fungerar som fattig bössa, då man lyfter på hans hatt.
- Bastion Aurora** från början av 1700-talet är försedd med ett täckt galleri med skyttegluggar samt en karnap med klocktorn. På insidan finns en trädgård och här anordnas olika kulturevenemang.
- Bataljon Sparre**. Kasernkomplexet började byggas på 1790-talet för matrosar och båtsmän. Det nuvarande utseendet är från slutet av 1800-talet. Idag bl a Boverket.

Gamla varvet

- Högvakten**. Här igenom kom man in till örlogsvarvet. Byggnaden är från början av 1800-talet.
- Inventarieammare I** är en förrådsbyggnad från slutet av 1700-talet.
- Mönster- och Modellsalsbyggnaden** från 1780-talet här fanns fram till 1920-talet en utställning med modeller av alla skepp och konstruktioner som byggdes vid örlogsvarvet. I bottenvåningen mönstrades fartygsbesättningarna inför sjöresor.
- Materialförråd I och III** från början av 1780-talet. I dessa lokaler tillämpades den löpande bandprincip för skeppsbyggnation, som infördes av af Chapman.

- Chapmanporten** restes på 1780-talet.
- Chapmanbostället** "Gröna gången" var ämbetsbostad för varvscheferna sedermera för örlogsbasens chef. Byggnaden kan nås från Varvsgatan.
- Bildhuggareverkstaden** från 1780-talet. Här högs galjonsfigurer till örlogsfartygen.
- Körlhalningsbroarna**. Här började man bygga och underhålla fartyg redan på 1680-talet.
- Hokvinden**. Plats för lagring av skeppsvirke i sjön.

Västra varvsområdet

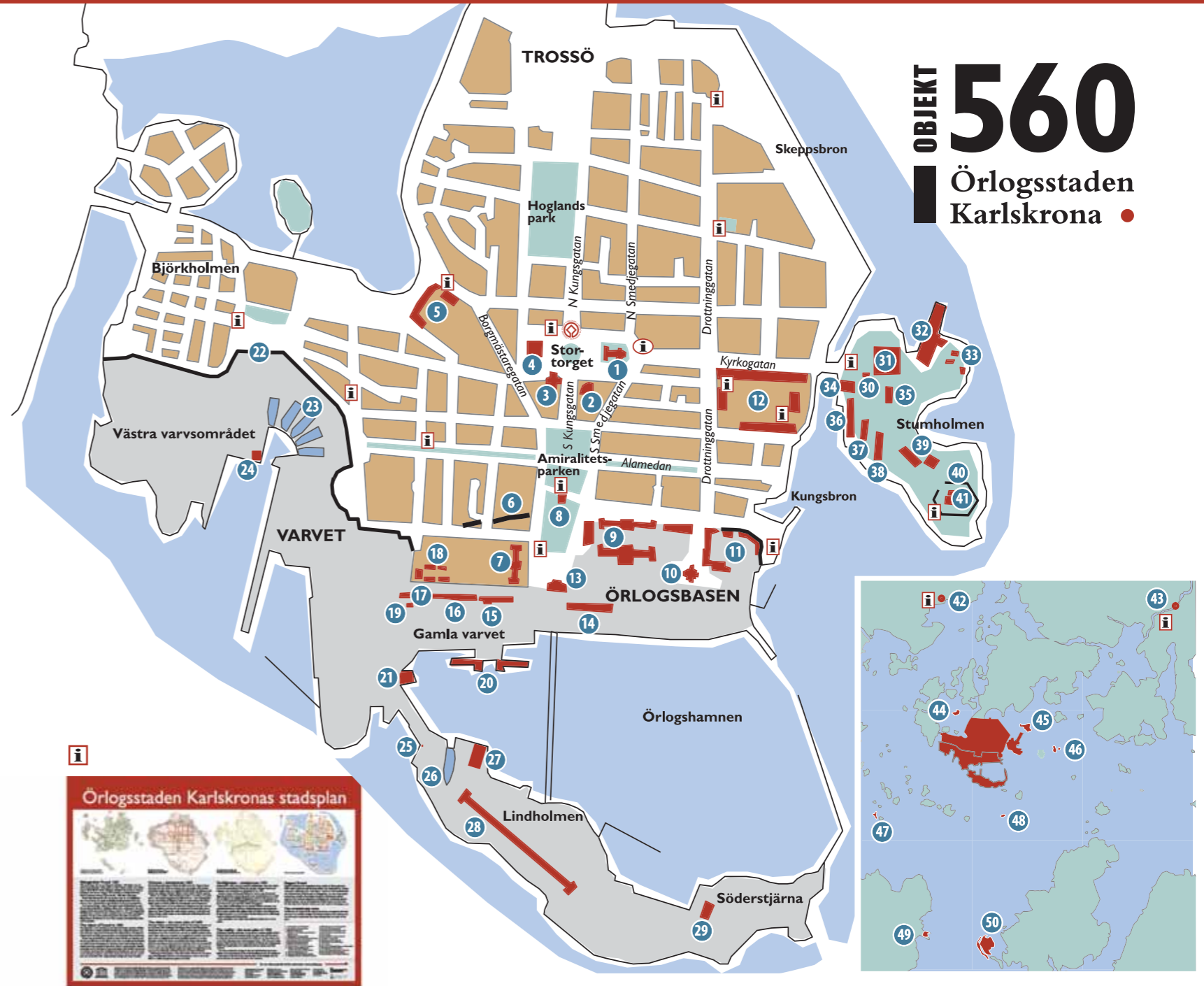
- Varvmuren** byggdes på 1800-talet för att skydda Femfingerdockan.
- Femfingerdockan** började byggas på 1700-talet och används fortfarande.
- Gamla mastkranen** betjänade femfingerdockan. Här mastades skeppen av. Det krävdes 96 man för att driva kranen.

Lindholmen och Söderstjärna

- Corps de garde**. Vaktbyggnad från 1700-talet.
- Polhemsdockan** från 1724 väckte internationell uppmärksamhet för sin storlek och konstruktion. Den beskrevs som enastående i världen redan då. Den används fortfarande.
- Wasaskjulet** är en täckt stapelbädd. Här kunde man bygga fartyg med upp till 70 kanoner. Namnet kommer av linjeskeppet Wasa som byggdes här 1778. Skjulet har en komplicerad takkonstruktion som bärs upp av kraftiga stempelare.
- Repslagarebanan** från 1690-talet är 300 m lång och Sveriges längsta träbyggnad. Längden krävdes för att slå de längsta trossarna. När repslagaren skulle spinna garnen och slå tågverket gick de omväxlande fram- och baklänges genom byggnaden.
- "Finska kyrkan"**. En byggnad i tegel för tjärbehandling av tågvirke. Den brandfarliga verksamheten förleddes på avstånd.

Stumholmen

- Corps de garde**. Vaktbyggnad från början av 1700-talet
- Slup- och barkasskjulet** från 1780-talet användes som vinterförvaring för mindre båtar. Byggnaden har en fascinerande takkonstruktion som är sammansatt av 10 sadeltak som korsar varandra. Byggnaden tillhör idag Marinmuseum.
- Marinmuseum**. Här upplever du den svenska marinens spännande historia från stormaktsväldet till nutid.
- Desinfektionshuset, sjukhuspaviljongen och kokhuset**
- Kronobageriet** från 1730-tal. Här bakades hårda "knaks" för sjöresorna och mjuka "ankarstockar" för folket på land. Mjölskutorna från Lyckeby kronokvarn lade till vid byggnaden.
- Kronohäktet** byggdes åren 1910-11. Cellfängelse av s.k. Philadelphiamodell. Användes fram till 1970-talet.

OBJEKT 560
Örlogsstaden Karlskrona

Ytterområden

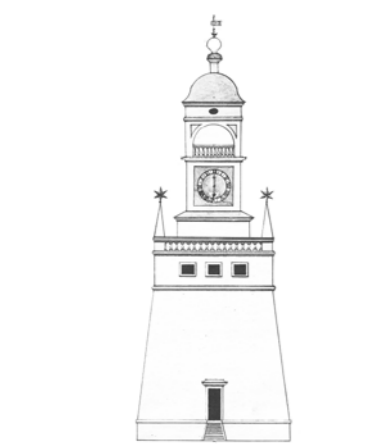
- Beklädnadsverkstaden** byggdes 1921 och inrymde Marinens centrala beklädnadsverkstad, numera bostadslagenheter.
- Båtsmanskasernen** byggdes år 1847 som logement för cirka 500 indelta båtsmän.
- Tunnebodsmagasinet** byggdes år 1718 för lagring av de enorma mängder provianttunnor. Idag Kustbevakningens centrala ledning.
- Flyghangarerna**. Den äldsta är från 1920-tal, och är landets enda bevarade trähangarer. Marinens sjöflygplan var förlagda på Stumholmen mellan 1914-1949.
- Bastion Kungshall** är en del av befästningsplanen från 1694.
- Kungshallsmagasinet** byggdes i slutet av 1700-talet för slakteri och magasinering av saltat kött och specerier.
- Beklädnadsverkstaden** byggdes 1921 och inrymde Marinens centrala beklädnadsverkstad, numera bostadslagenheter.
- Båtsmanskasernen** byggdes år 1847 som logement för cirka 500 indelta båtsmän.
- Tunnebodsmagasinet** byggdes år 1718 för lagring av de enorma mängder provianttunnor. Idag Kustbevakningens centrala ledning.
- Flyghangarerna**. Den äldsta är från 1920-tal, och är landets enda bevarade trähangarer. Marinens sjöflygplan var förlagda på Stumholmen mellan 1914-1949.
- Bastion Kungshall** är en del av befästningsplanen från 1694.
- Kungshallsmagasinet** byggdes i slutet av 1700-talet för slakteri och magasinering av saltat kött och specerier.
- Skärva herrgård** är en av 1700-talets märkligaste arkitektoniska skapelser. Här kombineras lokal och folklig byggnadstradition med klassisk arkitektur. Gården omges av en engelsk park med tempelliknande lusthus och ett torn i nygotisk stil. Herrgården uppfördes av skeppsbyggmästare Fredric Henric af Chapman som sommarbostad.
- Lyckeby kronokvarn**. Här maldes redan i början av 1700-talet mjöl till kronobageriet på Stumholmen. Från Lyckebyån fraktades också vatten in till staden i speciella vattenskutor.
- Ljungskär**. Krutmagasin från 1700-talet.
- Mjölhareholmen**. Krutmagasin från 1700-talet.
- Koholmen**. Krut- och våghus från 1700-talet.
- Kurrholmen**. Befästningstorn från 1800-talet
- Godnatt**. Befästningstorn från 1800-talet. Sommartid anordnas olika kulturevenemang här.
- Drottningkärs kastell** uppfördes under 1600-talet och anses vara den svenska befästningsarkitekturens främsta skapelse. Utställning om Befästningspark Karlskrona.
- Kungsholmsfort** har varit bemannat i 300 år och har tillsammans med Drottningkärs bevakat inloppet till Karlskrona. Här finns en säregen rundad hamn men också en botanisk park.

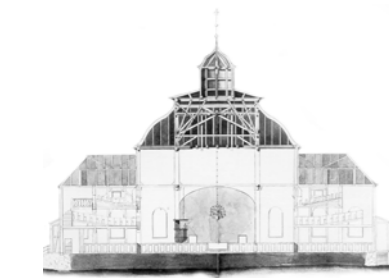
Skuta för transport av vatten

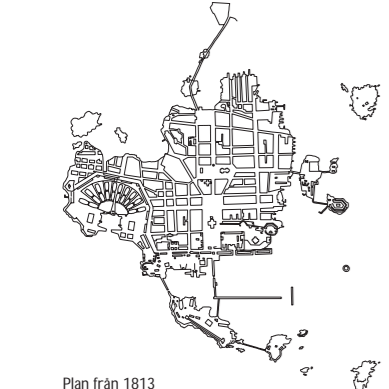
1. Fredrikskyrkan

8. Amiralitetsklockstapeln

10. Kungl. Amiralitetskyrkan

Plan från 1813

